
Advies

Actualisering VEKP – deel ‘LULUCF’

Visienota aan de Vlaamse Regering – Actualisering Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 Deel LULUCF

Datum van goedkeuring   **19/10/2023**

Volgnummer   2023 | 035

Coördinator + e-mailadres   Kathleen Quick, kathleen.quick@minaraad.be

---

Co-auteur + e-mailadres   Wim Van Gils, wim.van.gils@minaraad.be

---

Inhoudstafel

Inhoudstafel	2
Krachtlijnen	3
Procesbeschrijving.....	4
Adviesgedeelte.....	5
1 Situering van dit advies.....	5
1.1 Situatieschets en probleemstelling	5
1.2 Beoordeling huidige “ <i>With additional measures</i> ” (“WAM”).....	6
1.3 Suggesties “ <i>With Impactful Measures</i> ”	9
Bibliografie	15

Krachtlijnen

In dit advies gaat de Minaraad in op het onderdeel “LULUCF” uit het ontwerp Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 (VEKP).

De **doelstellingen** voor de LULUCF-sector werden op Europees niveau aangescherpt¹: er wordt tegen 2030 van België een bijkomende opslag van -320kton CO₂-eq., bovenop de gemiddelde opslag uit de periode 2016-2018 verwacht. De Raad vraagt om ook in dit plan expliciet te maken dat Vlaanderen de doelstellingen uit de LULUCF-Verordening ook op Vlaams niveau wil halen en dit zonder gebruik te maken van de voorziene flexibiliteiten. Daarnaast moet de bijdrage van Vlaanderen in de bijkomende opslag gekwantificeerd worden in overleg met de andere gewesten en om te komen tot afspraken over de verdeling van de Belgische taakstelling.

De Raad vraagt om de lange lijst van **maatregelen** beter te structureren, in lijn met de Europese verordening, en meent dat een **betere effect-inschatting** van de maatregelen prioritair is. De Raad ondersteunt de stelling dat er voor de LULUCF-sector nood is aan kwaliteitsvolle en gebiedsdekkende data en vraagt om hiertoe te voorzien in een **structurele financiering** voor het C-Mon **bodemkoolstofmeetnet**.

De Raad dringt aan op bijkomende inspanningen om de bescherming van koolstofrijke vegetaties te verbeteren. In die context is op korte termijn een overlegd Vlaams beleidskader met bijhorend **actieplan** inzake **veengebieden** noodzakelijk. Daarnaast is een beoordeling van het Vlaams strategisch GLB-plan nodig in het licht van de aangescherpte doelstelling. Daarbij moet onder andere bekeken worden of er bijkomende specifieke interventies kunnen voorzien worden voor klimaatslim graslandbeheer.

---

¹ Verordening (EU) 2023/839

Procesbeschrijving

Datum adviesvraag	21 juni 2023
Naam adviesvrager + functie	Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme
Rechtsgrond van de adviesvraag	DABM, artikel 11.2.1., §1, “1° uit eigen beweging of op verzoek advies uit te brengen over de hoofdlijnen van het milieubeleid [...]; 2° bij te dragen tot het vormen van een beleidsvisie over het milieubeleid [...];”.
Adviestermijn	Tot 29 september 2023
Overlegcommissie	WG Biodiversiteit en Ecosystemen
Vergaderingen: soort + datum	20 juni 2023, 31 augustus 2023, 14 september 2023, 3 oktober 2023

Het adviesvraagdossier bestaat uit: (1) de bisnota aan de Vlaamse Regering (8 pagina's), (2) het ontwerp Energie- en Klimaatplan 2021-2030 (228 pagina's) en (3) de beslissingsfiche van de Vlaamse Regering (1 pagina).

Adviesgedeelte

1 Situering van dit advies

- [1] Dit advies behandelt het ontwerp van de actualisatie van het Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 (VEKP), zoals voorlopig vastgesteld door de Vlaamse Regering op 12 mei 2023. Aangezien het voor advies voorgelegde dossier zo omvangrijk en divers was, heeft de Minaraad besloten met afzonderlijke adviezen² in te gaan op deelaspecten van de zaak. Het voorliggende advies gaat in op het onderdeel LULUCF (*Land Use, Land-Use Change and Forestry*). Het advies bouwt verder op de inzichten en aanbevelingen uit het advies “Koolstofopslag via (semi-)natuurlijke processen” uit 2021³.

1.1 Situatieschets en probleemstelling

- [2] **Beschrijving van het deel “LULUCF”.**⁴ Het doel van het VEKP is te voldoen aan de *no-debit-rule* voor de periode 2021-2025, én om een bijdrage te leveren aan de 320 kt CO₂-eq. bijkomende opslag tegen 2030⁵.

Het LULUCF-hoofdstuk bevat een **prognose**, die onderbouwt dat met de maatregelen uit het WAM-scenario (WAM= *With Additional Measures*) de doelstelling bereikt kan worden – evenwel met de kanttekening dat de meeste maatregelen die op het lijstje prijken nog niet echt kunnen worden doorgerekend. Het scenario steunt op een aantal beleidsdoelstellingen⁶ die voortkomen uit de strategische visie van het BRV, elementen uit het GLB en elementen uit het natuur- en bosbeleid.

De **maatregelen** in het plan focussen op het verbeteren van de data en kennis, én op de opmaak van een “LULUCF-actieplan” tegen einde 2023 (2.3.3.2). Dit plan moet (betere) prognoses opleveren, mogelijke beleidsstrategieën doorrekenen, waarbij het kan doorwerken op beheer, en het stimuleren dan wel afremmen van omzettingen in het landgebruik. Het VEKP vermeldt een reeks mogelijke maatregelen voor dit actieplan (zie verder).

- [3] **Bossen zorgen momenteel voor bijna-netto-nul-uitstoot.** De meest recente LULUCF-inventaris voor Vlaanderen (gebaseerd op de huidige manier van berekenen, zoals opgelegd door de LULUCF-Verordening) toont dat:
- Enkel de categorie bossen zorgt voor een grote koolstofopslag;
  - Akkerland zorgt voor de grootste uitstoot van koolstof, de uitstoot blijft doorheen de jaren tamelijk stabiel;
  - Ruimtebeslag zorgt voor een aanzienlijke uitstoot, met een stijgende trend;

---

² MINARAAD (2023)

³ MINARAAD (2021)

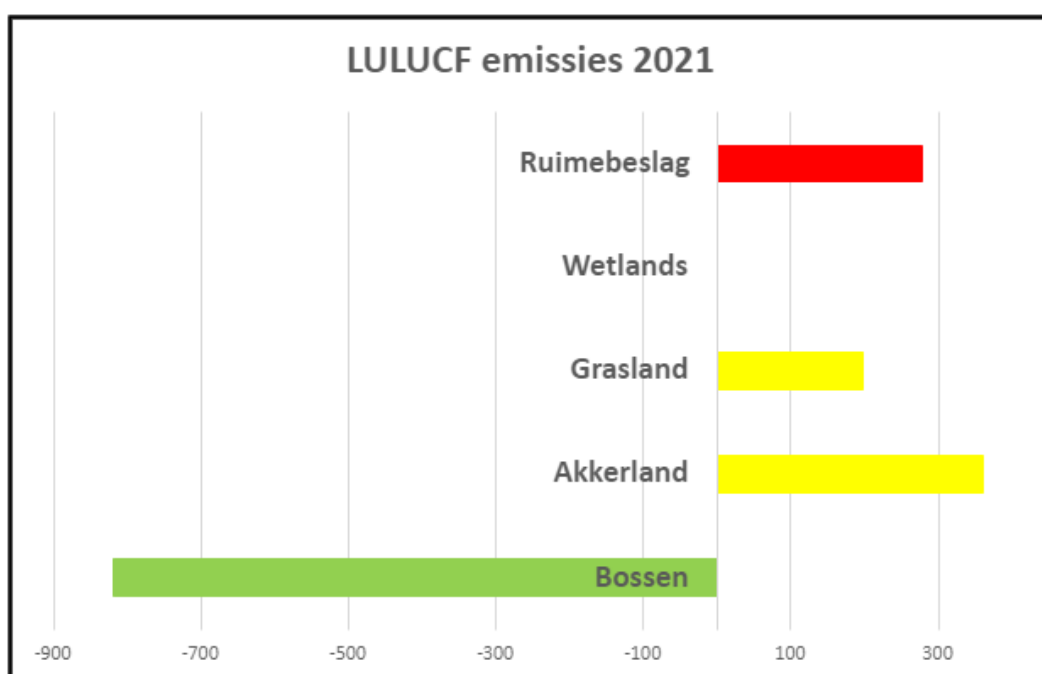
⁴ VLAAMSE REGERING (2023-b), pp. 143-163.

⁵ VLAAMSE REGERING (2023-b), p. 143.

⁶ VLAAMSE REGERING (2023-b), p. 151.

- Grasland zorgt voor een netto- uitstoot, ook met een stijgende trend;
- Wetlands wegen niet door in deze cijfers, en kennen doorheen de tijd een lichte schommeling.

Samenvattend kan worden gesteld dat volgens deze gegevens, door de grote koolstofopslag van bossen, Vlaanderen in de LULUCF-sector op dit moment maar 28 kton CO₂-eq. uitstoot. De trend is echter duidelijk stijgend, en onderbouwt de nood aan bijsturing van het beleid.

Figuur 1: Vlaamse LULUCF-emissie in 2021, op basis van cijfers aangeleverd door VMM⁷

1.2 Beoordeling huidige “With additional measures” (“WAM”)

1.2.1 Doelstellingen

[4] **Hou de ambitie uit het vorige plan aan.** De Raad wijst er op dat de uitdaging inzake LULUCF groot is: de opbouw van koolstofopslag gaat traag, maar verlies wordt onmiddellijk in de inventaris opgetekend. Het eerste Vlaams Energie- en Klimaatplan had tot doel om de *no-debit rule* van het LULUCF-beleid ook op Vlaams niveau te halen en dit zonder gebruik te maken van de daartoe voorziene flexibiliteiten. De actualisatie verwoordt dit niet meer zo expliciet.⁸ De Raad vraagt om in deze actualisatie de verwoording uit het eerste plan over te nemen.

[5] **Kom tot een onderbouwde kwantificering van de beoogde bijdrage aan de extra opslag, zoals opgelegd door de herziene LULUCF-Verordening.** Ondertussen werd de LULUCF-Verordening herzien en moet België tegen 2030 -320kt CO₂-eq. bijkomende opslag voorzien bovenop de gemiddelde opslag uit de periode 2016-2018. De actualisatie stelt

⁷ Mededeling van VMM via email op 13 september 2023.

⁸ VLAAMSE REGERING (2023), p. 143: “Vlaanderen stelt zich als doelstelling om in een Belgische context te voldoen aan de vereisten van de LULUCF-Verordening, dus aan de *no-debit rule* voor 2021-2025 en...”

dat Vlaanderen hiertoe een bijdrage wil leveren, evenwel zonder deze te kwantificeren. De Raad vraagt deze bijdrage te kwantificeren in overleg met de andere gewesten en om te komen tot afspraken over de verdeling van de Belgische taakstelling.

1.2.2 Opbouw van het maatregelenprogramma

[6] **Omvangrijke reeks 'existing' en 'additional' maatregelen.** Tabel 2-18 uit het plan beschrijft de volgende maatregelen uit het WAM-beleidsscenario voor LULUCF:

- Ruimtelijk beleid:
  - Bijkomend gemiddeld dagelijks ruimtebeslag herleiden tot 3 ha tegen 2025 en tot 0 ha tegen 2040;
  - Ontharden door verhardingsgraad in de bestemmingen landbouw, natuur en bos te doen afnemen met minstens 20% tegen 2050 t.o.v. 2015;
  - Ontharden door verhardingsgraad binnen het bestaande en het bijkomende ruimtebeslag te doen afnemen respectievelijk beperken;
  - Inrichten en beheren van ruimtebeslag in functie van koolstofopslag (tuinen, parken, klimaatdaken, overkappingen, openbare en private domeinen,...) – groenblauwe metamorfose van de bebouwde omgeving (brede waaier aan acties uit het VAP);
  - Een aantal maatregelen uit het Lokaal Energie- en Klimaatpact.
- Landbouwbeleid:
  - Behouden van koolstofvoorraden in landbouwgronden door bescherming van koolstofrijke bodems (wetlands, veen en blijvend grasland);
  - Bevorderen van koolstofopslag door bepaalde technieken en teelten;
  - Houtkantenplan. Het netwerk van houtkanten versterken voor een klimaatbestendig en biodivers platteland (VLM)
- Natuur- en bosbeleid:
  - Voorkomen van ontbossing en maximaal vrijwaren van bestaande, waardevolle bossen;
  - 10.000 ha bijkomend bos tegen 2030;
  - 20.000 ha bijkomende natuur onder effectief beheer tegen 2024;
  - Aangepast bosbeheer;
  - Programma Natte Natuur – 20.000 ha hersteld of kwaliteit opgekrikt tegen 2030
- Waterbeleid:
  - Verhoogde opslag door integraal waterbeheer, inrichting en vernatting: klimaat, biodiversiteit en waterbeheer sturend bij inrichting en beheer van waterrijke gebieden;
  - Water beter vasthouden in valleigebieden door opmaak van peilbesluiten tegen 1 januari 2027;

- Om een klimaatbestendig grondwaterbeheer mogelijk te maken, wordt de VLAREM-regelgeving aangepast, onder meer met betrekking tot bemalingen, drainages en peilverlagingen.
  - Materialenbeleid en circulaire economie:
    - Verhoogde koolstofopslag in houtproducten en circulaire economie: inzetten van geogste houtproducten (*Harvested Wood Products*, HWP) volgens het cascaderingsprincipe;
    - Opvolgen Europese ontwikkelingen inzake certificering in functie van een Vlaamse koolstofmarkt.
- [7] **De maatregelen zijn ambitieus.** De Minaraad stelt vast dat de beleidslijnen en -maatregelen acties bevat, waarvan al bleek dat deze niet eenvoudig te realiseren zijn, hoewel voor sommige zaken recent een trendbreuk met het verleden werd gerealiseerd.
- [8] **Structureer het verband tussen de diverse lijsten maatregelen.** Het opschrift onder de hiervoor samengevatte tabel stelt dat het om een niet-limitatieve lijst van LULUCF-maatregelen gaat. In de beschrijving van het beleidsscenario staan er vervolgens nog volgende overige beleidsdoelstellingen/-maatregelen vermeld:
- Instrumentendecreet;
  - Decreet woonreservegebieden;
  - Omzetting signaalgebieden naar WORG;
  - Verbod op het verbranden van stoppels;
  - Ecoregeling bufferstroken erosie onder het Vlaams strategisch GLB-plan.

Onder het deel 'beleidslijnen en maatregelen LULUCF' in het plan, worden daarbij nog eens enkele andere reeds bestaande maatregelen opgeëlijst, zoals het uitbouwen van een volwaardige LULUCF emissie-inventaris en een bijhorend koolstofmonitoringsysteem. De WAM-beleidslijnen en -maatregelen staan dus op verschillende plaatsen in het plan. De Minaraad stelt voor om dit op een meer gestructureerde manier op te nemen.

- [9] **Conformeer de methodologie 'WEM'/'WAM' met de Governance-verordening.** Het plan stelt dat het WAM-scenario rekening houdt met bestaande en bijkomende beleidsmaatregelen en past hiermee dus niet volledig in de Europeesrechtelijke definitie van 'WAM'.⁹ De Raad vraagt om dit aan te passen.
- [10] **Verbeter de effect-inschatting van de maatregelen.** Het plan stelt ook dat de effecten van de meeste opgeëlijste maatregelen nog niet kunnen worden doorgerekend.¹⁰ Het is momenteel dan ook nog niet duidelijk of de vooropgestelde doelstellingen haalbaar zijn. De Raad vraagt om prioriteit te maken van een verbetering van de inschatting van de effecten van de maatregelen.

---

⁹ Dit op basis van de *Governance-verordening* (Verordening (EU) 2018/1999, van 11 december 2018), art. 2, 1) tot en met 5) en 8) tot en met 10).

¹⁰ VLAAMSE REGERING (2023), p. 151.

1.2.3 Specifieke aanbevelingen over maatregelen

- [11] **Zorg voor structurele financiering voor het bodem(koolstof)meetnet.** De Minaraad ondersteunt de stelling uit het plan dat er nood is aan kwaliteitsvolle en gebiedsdekkende data. De Raad vernam evenwel dat er op dit moment voor de uitrol van het C-Mon-netwerk enkel financiering is voorzien voor de eerste vier jaar. De Raad wijst op het belang van de continuering van dit werk en vraagt om te voorzien in structurele financiering voor het C-Mon netwerk.

Gelet op het recente voorstel van de Europese Commissie over een Verordening inzake bodemmonitoring, vraagt de Raad ook om na te gaan of het mogelijk is om “werk met werk” te maken, door de staalnames van het C-Mon netwerk ook te gebruiken om andere parameters te meten.

- [12] **Herbekijk artikel 90ter van het Bosdecreet met het oog op het behoud van de meest kwetsbare waardevolle bossen.** De Minaraad merkte eerder al op dat behoud van koolstofvoorraden belangrijk is. En ook het eerste Vlaams Energie- en Klimaatplan uit 2019, net zoals de actualisatie nu, stelt dat *“de meest voor de hand liggende maatregel om aan de no-debit te voldoen is om de bestaande voorraden te beschermen door deze emissies tot een minimum te beperken.”*¹¹

De Raad vraagt om hiertoe artikel 90ter van het Bosdecreet te herbekijken met het oog op een volledige en integrale bescherming van de bestaande waardevolle bossen.

- [13] **Positieve appreciatie voor het houtkantenplan**¹². De Vlaamse Landmaatschappij publiceerde in oktober 2022 het Houtkantenplan, en verwijst daarin naar de potenties van houtkanten met betrekking tot koolstofopslag. De Raad vindt het positief dat er een houtkantenplan werd opgesteld en in uitvoering is¹³.

1.3 Suggesties “With Impactful Measures”

- [14] **Verbeter de bescherming van koolstofrijke vegetaties.** De Vlaamse klimaatstrategie 2050 stelt dat: *“De vernietiging of degradatie (d.w.z. activiteiten zoals ontbossing, ontwatering, afgraven en scheuren) van koolstofrijke vegetaties (bossen, moerassen en waterrijke gebieden, en historisch permanente graslanden) maximaal [wordt] tegengegaan”*.¹⁴ De Beleids- en Begrotingstoelichting Omgeving en Natuur van 12 mei 2023 schrijft terzake dat *“Mogelijke pistes om het huidige beleid op vlak van de bescherming van vegetaties en ontbossing af te stemmen op de no debit-doelstelling voor de sector LULUCF [werden verkend]. In 2023 zal dit afgewerkt worden.”*¹⁵

---

¹¹ VLAAMS REGERING (2019b), p. 66 en VLAAMS REGERING (2023), p. 161.

¹² VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ (2022)

¹³ VLAAMS REGERING (2023), p. 157

¹⁴ VLAAMSE REGERING (2019a), p. 32

¹⁵ VLAAMS PARLEMENT (2023), p. 157.

De Raad vindt hierover in de actualisatie van het Vlaams Energie- en Klimaatplan enkel een verwijzing terug inzake bescherming van bossen¹⁶ en vraagt om bovenvermelde actie in de actualisatie op te nemen en te verduidelijken hoe de bescherming verbeterd zal worden voor *wetlands* (veen) en historisch permanente graslanden. Gelet op de recente goedkeuring van de herziene LULUCF-Verordening, vraagt de Raad om het onderzoek ook hierop af te stemmen. De Raad wil graag op de hoogte gehouden worden van de resultaten uit dit onderzoek.

[15] **Stel op korte termijn een Vlaams beleidskader met bijhorend actieplan inzake veengebieden vast.** Om de bijdrage van gedraineerde veenbodems aan klimaatopwarming te minimaliseren, dient er volgens de Raad ingezet te worden op het behoud en het herstel van natte ecosystemen door bijvoorbeeld het permanent waterverzadigd houden van veengebieden en wetlands.

De Vlaamse klimaatstrategie 2050 stelt dat de *vernietiging of degradatie van koolstofrijke vegetaties (bossen, moerassen en waterrijke gebieden, en historisch permanente graslanden) maximaal moet worden tegengegaan*. Alsook dat *tegen 2050 de Europese instandhoudingsdoelstellingen gerealiseerd zijn en de Vlaamse natuurdoelstellingen en beleidsmaatregelen (vb. VEN en IVON) geïmplementeerd zijn*.¹⁷

Met betrekking tot moerassen en waterrijke gebieden vraagt de Raad om in overleg met alle betrokkenen en op korte termijn werk te maken van een Vlaamse veenstrategie en bijhorend actieplan. Daarin kan onder andere worden nagegaan of er opportuniteiten zijn om werk met werk te maken, i.e. vanuit klimaat oogpunt prioriteit geven aan de realisatie van Europese en Vlaamse natuurdoelstellingen die een bijdrage leveren aan het halen van de klimaatdoelstellingen. Bovendien zijn er koppelkansen met het Vlaams Adaptatieplan¹⁸, in het bijzonder inzake het beoogde herstel van de 20.000 ha natte natuur en het opzetten van een Actieprogramma Klimaatadaptatie Landbouw 2030. Tenslotte geeft bovenstaande eveneens invulling aan de prioritaire doelstellingen uit artikel 2, lid 2, van het achtste milieuactieprogramma van de Europese Unie.¹⁹

Volgende punten en bezorgdheden dienen volgens de Minaraad aan bod te komen bij de uitwerking van het beleidskader en actieplan:

- aanwezigheid van veen in de diepe ondergrond²⁰;
- mogelijkheden voor vermijden verdere uitdroging van bestaande veengebieden;
- mogelijkheden voor herstel bestaande veengebieden;
- inschatting van de impact op landbouw en voeding via een socio-economische landbouwimpactanalyse;

---

¹⁶ VLAAMS REGERING (2023), p. 157.

¹⁷ VLAAMSE REGERING (2019a), p. 32.

¹⁸ VLAAMSE REGERING (2022)

¹⁹ EUROPEES PARLEMENT EN RAAD (2022), Besluit (EU) 2022/591 betreffende een algemeen milieuactieprogramma voor de Europese Unie voor de periode tot en met 2030, Artikel 2. Prioritaire doelstellingen, lid 2..

²⁰ <https://www.vlaanderen.be/inbo/projecten/karakterisatie-en-evaluatie-veengebieden>

- mogelijkheden voor flankerend beleid;
- mogelijkheden klimaatslimme en natte landbouw ontwikkelen;
- optimalisering van financiële instrumenten;
- drempels voor vernatting en veenherstel in kaart brengen en waar mogelijk en wenselijk wegwerken²¹.

[16] **Verbeter de graslandbescherming.** Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat het hoge koolstofopslagpotentieel, in combinatie met een aanzienlijk areaal, maakt dat grasland een belangrijke rol kan spelen in de strijd tegen klimaatsverandering. Om de koolstofvoorraad onder landbouwbodems te maximaliseren, is behoud van bestaand grasland dan ook de meest efficiënte maatregel²². Uit de meest recente inventaris van VMM blijkt echter dat graslanden momenteel netto koolstof uitstoten in Vlaanderen. Dat heeft zowel te maken met het beheer van graslanden (zie verder), als met de omzetting van grasland naar ander landgebruik.

Uit het ruimterapport 2021 blijkt dat meer dan 20.000 grasland verdween tussen 2013 en 2019. Deels is dit te wijten door omzettingen naar andere bestemmingen²³; de Raad gaat in dit advies niet dieper in op deze problematiek, maar benadrukt de noodzaak om de druk op de open ruimte te verminderen, zoals naar voor gebracht in eerdere advisering over het BRV en in het SALV advies over het VEKP.

Een ander deel grasland werd omgezet naar akkerland²⁴, ten gevolge van economische aangedreven trends in de landbouwbedrijfsvoering. Bij de opeenvolgende beleidscycli van het landbouwbeleid, hebben doelstellingen en instrumenten ter bevordering van het behoud van graslanden aan belang gewonnen.

Het beleid is er vooralsnog niet in geslaagd om de achteruitgang van de oppervlakte grasland te stoppen. Vanuit het oogpunt van klimaatdoelstellingen meent de Raad dat bij wijzigingen van het ruimtelijk en het landbouwbeleid (zie verder), het behoud van graslanden meer aandacht verdient.

[17] **Voorzie in het kader van het LULUCF-beleid in aangepast graslandbeheer** Grasland dat wordt beheerd met extra aandacht voor koolstofopslag, biedt bijkomende voordelen zoals buffercapaciteit voor waterberging en biodiversiteit²⁵. De Raad meent dus dat een sterker stimulerend beleid, dat mikt op het aangepast beheer van grasland, nodig is met het oog op het behalen van de LULUCF-doelstelling zoals opgenomen in het VEKP. Op dit

---

²¹ Vlaamse Regering (2020), p 17 stelt terzake: de Vlaamse Regering engageert zich om signalen rond drempels in regelgeving grondig te onderzoeken in overleg met de betrokken actoren en waar mogelijk en wenselijk de regelgeving gepast bij te sturen.

²² [Bodem: koolstofopslag - ILVO Vlaanderen](#)

²³ [Landgebruik | Departement Omgeving \(vlaanderen.be\)](#)

²⁴ PISMAN ET AL. (2021), p. 27: “De omvorming van grasland naar akkerland is sterk toegenomen de laatste jaren – onder meer omdat oudere landbouwers (met veeteelt of gemengd bedrijf) hun activiteiten stopzetten en pachters de grond bewerken voor andere teelten (Gommers en Verhaegen, 2021).[...] Uit de cijfers van het departement Landbouw en Visserij (perceelsregistratie) blijkt dat tussen 2014 en 2019 bovendien het permanent grasland is afgenomen ten nadele van het areaal tijdelijk grasland, ...

²⁵ ILVO (2017), p. 65 en 66.

moment zijn in het Vlaams Strategisch GLB-plan twee maatregelen²⁶ voorzien die een verbetering beogen van koolstofopslag onder grasland. De Raad beveelt aan om bij de beoordeling op grond van artikel 120 van Verordening (EU) 2021/2115 over de strategische GLB-plannen²⁷ (zie hieronder), na te gaan of er bijkomende specifieke interventies kunnen voorzien worden voor klimaatslim graslandbeheer.

[18] **Voer de beoordeling van het Vlaams strategisch GLB-plan uit en stel het plan bij waar nodig.** Het eerder aangehaalde artikel 120, vereist dat deze plannen moeten worden herbekeken wanneer wetgeving, opgelijst onder bijlage 8, wordt bijgesteld. Lidstaten moeten de Europese Commissie binnen de zes maanden op de hoogte brengen van eventuele bijstellingen van het strategisch GLB-plan. De LULUCF-Verordening staat opgelijst in deze bijlage. Op 31 mei 2023 trad een herziene versie in werking. Een evaluatie van het strategisch GLB-plan in het licht van de LULUCF doelstelling is dus vereist. De Raad vraagt om de hoogte te worden gehouden van deze evaluatie en de resultaten ervan.

Standpunt Natuurpunt en Bond Beter Leefmilieu

Eerder vroeg de Minaraad²⁸ om in het Vlaams strategisch GLB-plan voldoende incentives op te nemen om de koolstofvoorraden onder graslanden in landbouwgebruik te verhogen. Volgens Natuurpunt en BBL verzaakt het meest recente strategisch GLB-plan hieraan en is een dringend evaluatie vereist. Ook De Europese Commissie raadt in haar observatiebrief Vlaanderen ten sterkste aan om het GLB-SP te herzien ikv LULUCF. Natuurpunt en BBL vragen daarbij om de modaliteiten van GLMC1, instandhouding van blijvend grasland, te herbekijken. Vooral de keuze voor een steeds opschuivende referentiedatum zorgt ervoor dat we steeds méér mogelijkheden geven om zonder consequenties verder grasland te verliezen. Een referentiedatum zou niet meer mogen opschuiven.

Het ingediende SP-GLB heeft als doelstelling een maximale daling van 3% t.o.v. het referentieareaal uit 2018 (27,28%). Dit is al een afzwakking van "behoud van het areaal" als doel. Er wordt een wijziging voorzien in de vorm van een herberekening van de referentieratio, waardoor men de facto 4,2% zal kunnen dalen. nen afwijken, waardoor nog méér grasland naar akker kan omgezet worden. Dit is voor NP/BBL een ongewenste wijziging, die bovendien niet strookt met de huidige Plan MER. Gezien in 2022 een overschrijding van 3,14%²⁹ werd vastgesteld, is dit relevant.

Er dient daarnaast als absoluut minimum ingezet te worden op het herstel van kustpoldergraslanden en op een definitieve bescherming van bestaand Ecologisch

---

²⁶ <https://lv.vlaanderen.be/steun/perceelsgebonden-steun/perceelsgebonden-ecoregelingen-en-agromilieuklimaatmaatregelen-4> , <https://lv.vlaanderen.be/steun/perceelsgebonden-steun/perceelsgebonden-ecoregelingen-en-agromilieuklimaatmaatregelen-2>

²⁷ Artikel 120. Herziening van het strategisch GLB-plan. Ingeval een van de in bijlage XIII vermelde wetgevingshandelingen wordt gewijzigd, beoordeelt elke lidstaat of zijn strategisch GLB-plan dienovereenkomstig moet worden gewijzigd, en dan met name de in artikel 109, lid 2, punt a), v), bedoelde toelichting en de verdere elementen van het in die toelichting bedoelde strategische GLB-plan. De lidstaten stellen de Commissie in geval van een in bijlage XIII vermelde richtlijn binnen zes maanden na de omzettingstermijn van de wijziging, of in geval van een in bijlage XIII vermelde verordening binnen zes maanden na de datum van toepassing van de wijziging, in kennis van het resultaat van hun beoordeling, vergezeld van een toelichting, en zo nodig vergezeld van een verzoek tot wijziging van hun strategisch GLB-plan overeenkomstig artikel 119, lid 2.

²⁸ MINARAAD (2021)

²⁹ Bron: http://www.agripress.be/STUDIOEMMA_UPLOADS/downloads/vrg_en_antw.196_0_1.pdf

Kwetsbaar Blijvend Grasland (EKBG) met landbouw als nevenactiviteit. Daarnaast dient wisselbouw (periodiek akkergronden omzetten naar grasland en omgekeerd) verder ontmoedigd te worden en moet meer ingezet worden op ecologisch graasbeheer. Er dient werk gemaakt te worden van een opdeling tussen permanente akker- en graslanden om optimale koolstofopbouw en bodemkwaliteit te bevorderen.

Natuurpunt en BBL betreuren ook dat het Departement Landbouw en Visserij voorstelt om bijkomende maatregelen ter bescherming van veengebieden en wetlands uiterlijk pas op 1 januari 2025 te laten plaatsvinden. Door bijkomende bescherming van kwetsbare veengebieden onder landbouwgebruik nu niet in het GLB op te nemen, blijven we niet alleen CO2 de lucht in pompen via onaangepast landgebruik, er wordt ook een verkeerd signaal gegeven aan de landbouwers. Nieuwe doelstellingen die ook nauw aansluiten met Europees klimaatbeleid (denk aan de in triloog zijnde Natuurherstelwet, en de LULUCF-verordening) komen steeds verder uit het vizier.

Standpunt Boerenbond

De verplichte maatregel in het Vlaams strategisch plan GLB (GLMC 1) voor het instandhouden van blijvend grasland geeft een correcte uitvoering aan de relevante passage in de bijlage van de GLB verordening (inclusief het referentiejaar 2018). Het systeem van de Vlaamse ratio blijvend grasland geeft tegelijk praktische werkbaarheid en een verplichting tot het behoud van blijvend grasland op generiek en bedrijfsniveau. De ratio is in de vorige GLB-periode nooit overschreden, wat duidt op het behoud van blijvend grasland in beheer van de betrokken boeren. In het nieuwe GLB vernauwt de marge naar 3%, wat zorgt voor een verstrenging. Bij het overschrijden van een ratiotaling van 3% worden verregaande maatregelen opgelegd, zoals een algemeen scheurverbod en herinzaaiverplichting tot en verder dan 2020. Daarenboven bouwen de ecoregelingen en beheerverbintenissen hierop verder door boeren te vergoeden voor kosten en gederfde inkomsten in het kader van koolstofopslag en omzetting naar en behoud van blijvend grasland. Beter dan restrictief beleid, wordt de boer gestimuleerd, wat de balans tussen de duurzaamheidsdoelstellingen sterk ten goede komt.

Boerenbond acht de stimulerende maatregelen in het kader van koolstofopslag belangrijk en vraagt om de werkbaarheid voor de boer en de output goed te evalueren. Het Departement Landbouw en Visserij stelde een aantal aanpassingen aan het strategisch plan GLB voor. Boerenbond vindt deze aanpassingen aan de maatregelen goed. Tegelijk moet echter de realiteit van een te laat goedgekeurd en in Vlaamse wetgeving gegoten Vlaams GLB gezien worden en is het dus moeilijk om op basis van een vertekende campagne te stellen dat bepaalde maatregelen onvoldoende slagkrachtig zijn. Boeren moeten de kans krijgen de maatregelen te leren kennen in deze in te passen in het bedrijf, de opname door de boer is immers een belangrijke variabele.

Tot slot vragen we om de sector goed te betrekken bij de verdere uitwerking van GLMC 2, iets wat tot op heden nog niet gebeurd is. De implementatie van deze goede landbouw- en milieuconditie is niet rijp, gezien boeren ook tijd moeten krijgen om zich aan te passen.

Daarnaast vraagt Boerenbond om de economische impact van de maatregel goed in kaart te brengen vooraleer deze uit te rollen.

- [19] **Werk aan integratie van het Bodembeleid.** Het Minaraadadvies van 1 april 2021³⁰ wees eerder al op de versnippering van bevoegdheden inzake bodembeleid. Met het oog op het doorbreken van deze verkokering pleit de Raad voor de oprichting van een Commissie Integraal Bodembeleid waarin alle relevante stakeholders een vertegenwoordiging hebben. Deze aanbeveling werd eerder ook gedaan door de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten.³¹

---

³⁰ MINARAAD (2021), p. 8.

³¹ BARDGETT EN VAN WENSEM, (2021), p. 10.: *“Een commissie voor geïntegreerd bodembeleid oprichten met overheidsorganisaties, wetenschappers en belanghebbenden die zich bezighouden met bodemgezondheid. Proactief samenwerken met internationale organisaties en profiteren van, de internationale inspanningen om bodemdegradatie, klimaatverandering en verlies van biodiversiteit tegen te gaan.”*

Bibliografie

- BARDGETT EN VAN WENSEM, (2021), [Bodem als natuurlijk kapitaal](#), KVAB Denkersrapport 2020, KVAB Standpunt 70
- Gommers, A. & Verhaegen, K. (2021). [Evaluatie erosiebeleid - Partim Landbouw](#). Onderzoek uitgevoerd in opdracht van het Vlaams Planbureau voor Omgeving.
- ILVO (2017), [Mogelijkheden voor koolstofopslag onder gras- en akkerland in Vlaanderen](#)
- MINARAAD (2021). Advies 2021|010, [Koolstofopslag via \(semi-\)natuurlijke processen](#), Brussel, 1 april 2021
- MINARAAD (2023), Advies 23-032, [Actualisering VEKP – ‘context, governance, structuur’ en ‘doelstellingen’](#), Brussel, 28 september 2023
- Pisman, A., Vanacker, S., Bieseman, H., Vanongeval, L., Van Steertegem, M., Poelmans, L., Van Dyck, K. (Eds.). (2021). [Ruimterapport 2021](#). Departement Omgeving
- VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ (2022), [Houtkantenplan](#), Brussel, oktober 2022.
- VLAAMS PARLEMENT (2023), [Beleids- en begrotingstoelichting Omgeving en Natuur, Begrotingsuitvoering 2022](#), Brussel 28 oktober 2021
- VLAAMSE REGERING (2019a), [Vlaamse klimaatstrategie 2050](#), VR 2019 2012 DOC.1356/2,
- VLAAMS REGERING (2019b) – [Vlaams ENERGIE EN KLIMAATPLAN \(2019\)](#),
- VLAAMSE REGERING (2020), *Blue Deal*
- VLAAMSE REGERING (2023), Ontwerp Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030, VR 2023 1205 DOC.0518/2TER